

HØYDAHL OHME'S AVD. FOR
AVISUTKLIPP

Roald Amundsensgt. 1, Oslo
Sentralbord: 41 36 20

TØNSBERG

Utklipp av: Norges Handels- og
Sjøfartstidende

MAR 10 1949

05-04-033

'Den glemte Faktor' i Tønsberg

— et skuespill på verdensturné

Fra vår utsendte medarbeider

Tønsberg, 10. mars. Det mest betydningfulle skuespill som er skapt under krigen, sa Harry Truman om den engelske universitetslærer Alan Thornhills teaterstykke ved oppførelsen i Washington i mai 1944. En må iallfall medgi at «Den glemte faktor» siden da har hatt en nokså sensasjonell skjebne. Det ble etter turné i Amerika og Canada spilt i England etter invitasjon av 70 parlamentsmedlemmer og sett av et par hundre tusen mennesker. På oppfordring av den sveitsiske utenriksminister ble det oppført i Bern, og det er blitt spilt i en rekke nordfranske industribyer. I 1948 hadde det også i en rekke tyske byer vakt oppmerksomhet og tilslutning.

I disse dager spilles «Den glemte faktor» i Danmark, Sverige og Norge under felles nordisk organisasjon. De medvirkende ønsker å være anonyme og deltar uten vederlag, men mener at de har et budskap å gi verden, en idé som de tror viser veien til det sanne demokrati, eller som admiral Byrd skal ha uttalt: «Dette er svaret til atomalderen.»

Her i Tønsberg ble førsteoppførelsen i Norge, etter invitasjon av ord-

fører og rådmann, møtt med nesten overveldende interesse. Arbeiderforeningens rommelige teatersal var stuvende full da et interskandinavisk ungdomskor innledet kvelden med en svensk tekst til norsk musikk, foredratt med smittende begeistring til utmerket klaverdeltaelse av Ruth Lagesen og Magni Ulfrstad. I en etterfølgende tale kunne professor Eiliv Skard fortelle om innløpne lykkønskningstelegrammer fra utlandet og selv presisere at skuespillet appellerer til avgjørende ideer for grunnleggelse av det klasseløse samfunn, bygd på åpenhet og tillit, som krever en forpliktende sanksjon av den enkelte.

Tønsberg bys ordfører, Georg Martinsen, uttrykte stolthet over at Norges eldste by skulle bli den første mottager av «Den glemte faktor»s budskap.

Den dramatiske konflikt i skuespillet er like enkel som den er virkningsfull. En hardhendt og kamplysten fabrikkherre med et tilheng av overklassedegenerert familie blir stilt opp mot en like fanastisk ensidig arbeiderleder. De står i hateful full klassekamp mot hverandre uten sjanse for å komme til overenskomst. Men den førstes sønn, Dick Wilson, en fullblods overklasseslub-

bert, har følt en slags vekkeise — i skuespillet svakt psykologisk klarlagt, men i seg selv slett ikke usannsynlig. En fikk så i en sterkt dramatisk tilspisset situasjon en utsoning og et samarbeid i stand mellom de to motstandere.

Oppførelsen ble, små og nokså uvesentlige uhjelpeligheter til tross, en virkelig imponerende opplevelse. Det var samtidig en intelligent og en følt umiddelbarhet i disse amatørers innsats, som tjente både dem selv og den anonyme iscenesetter til stor ære. Det var tydelig at oppgaven hadde inspirert dem. Det var om fagforeningslederen Rankins, en intens og energiladde indre spenning som var sterkt fengslende, sagt uten noe forbehold, og hans motpart Wilson hadde en avfeiende, herskesyk myndighet som var illuderende. Den vanskeligste oppgaven var vel lagt på den unge Wilson, som fra amoralsk bilramp skulle heve seg til moralsk høyverdig idébærer. Skikkelsen ble ikke desto mindre helt troverdig. Rikmanns- og arbeiderhustruene sto også i ytterlig kontrast til hverandre, skildret med helt overbevisende trekk. Også døtrene fra de to miljøer ble levende skikkelser.

En nokså vesentlig innvending kan imidlertid ikke holdes tilbake. Når «Den glemte faktor» sies å være Gud, da bryter det nokså skurrende med skuespillets rent sosiale tendens, og når også Oxford-bevegelsens absolutter søkes påhengt skuespillet, virker det som et sjenerende stilbrudd. Dette vil for mange være en sterk svekkelse av «Den glemte faktor»s virkning.

H. L.

10/
3-49.

«Den glemte faktor»

i frisk, norsk språkdrakt

Premieren i Tønsberg en gripende opplevelse

Fra Morgenbladets utsendte medarbeider.

TØNSBERG, onsdag. Den norske urpremiere på «Den glemte faktor» fant sted her i aften etter innbydelse av Tønsberg by. Forestillingen ble en gripende opplevelse. I en frisk norsk språkdrakt ble Alan Thornhill's skuespill spilt av mennesker som med sitt liv og sin tro står bak dets budskap: At livsforvandlede mennesker kan forandre hjem og samfunn og flytte de gamle klassekamplinjene over på det moralske plan.

Arbeiderforeningens lokale var fylt til siste ståplass da ordfører Georg Marthinsen på Tønsberg bys vegne ønsket «Moralsk Opprustning»s representanter velkommen med dette berømte skuespill. «Vi er gledelig betatt over at vi blir den første by i Norge som har slike gjester, sa ordføreren. Jeg tror at denne bevegelse vil ha sin store oppgave med dette betagende program: Nye mennesker, nye nasjoner, en ny verden. På et enstemmig formannskaps vegne og sikkert også på hele byens vegne ønsker jeg dere hjertelig velkommen.»

Et kraftig applaus fra auditoriet understreket ordførerens ord. Der satt en rekke av Tønsbergs autoriteter og også medlemmer av «Moralsk Opprustnings» gruppe i Dan-

mark, Sverige og Finnland var kommet til Norgespremieren.

Professor Elliv Skard gav i noen ord en innføring i dette skuespill som Alan Thornhill skrev på basis av erfaringer fra USA.

Og så gikk teppet opp for «Den glemte faktor»s norske versjon. Vi får et glimt inn i en arbeidsgivers og en fagforeningsleders hjem, en industriell konflikt hvor arbeidsgiverens sønn kaster seg inn i striden med en ny oppfatning: Det kommer ikke an på hvem som har rett, men hva som er rett.

De opptredende er ikke skuespillere og skal ikke bedømmes som sådanne. De er heller ikke amatører men talerør for en inspirert ideologi. Direktør Wilson spilles av en norsk arbeidsgiver og arbeiderlederen Rankin av en transportarbeider og de unge i stykket spilles av mannlige og kvinnelige studenter som er med i «Moralsk Opprustning»s arbeid. Alle løste sin oppgave godt og høstet et velfortjent bifall ved teppets endelige fall.

Instruktører er Lauritz og Birthe Jonson og hjelpeinstruktøren Alice Pooker som har vært med å instruere «Den glemte faktor» i alle de land hvor skuespillet hittil har vært oppført.

Forestillingen gjentas tirsdag og fredag. & y. "

Skuespillet „Den glemte faktor“

«Dette er det betydeligste skuespill som er skrevet under krigen», sa president Truman i 1943 om «Den glemte faktor». Han var da formann for senatets krigsundersøkelseskomite og var bekymret over den splittelsens ånd han fant på den amerikanske heimefronten. Etter at han hadde sett premieren i Philadelphia, sa han: «Vi trenger den ånd i industrien. For hvis ikke Amerika tilegner seg en slik ånd, skal vi være heldige for å vinne krigen og kan være visse på å tape freden. Med denne ånd er det ingen grenser for hva vi kan gjøre for Amerika og Amerika for verden.»

Etter krigen kom «Den glemte faktor» til Europa. I England ble skuespillet satt spesielt inn i arbeidet for å auke kolproduksjonen, og det medvirket til at England unn gikk den katastrofen som truet. — Seinere er det blitt spilt i Sveits, Frankrike, Tyskland og Finnland. I disse dager begynner det på sin tur i Skandinavia.

I Danmark var teatrene overfylt ved hver forestilling. En svensk pressefotograf som kom med skepsis og nysgjerrighet til premieren i Silkeborg, sa etterpå: «Jeg hadde hørt at dette stykket var a n n e r l e d e s. Og det er annerledes — Dette skuespillet spilles like fra hjertet. Det er langt mer enn et skuespill. Jeg skulle ønske jeg kunne finne ord til å beskrive for min redaksjon hva som er det særlige ved dette skuespillet.»

De som spiller, er alle amatører, og er gått like ut av det daglige liv. Etter premieren i Silkeborg steg direktør Jørgen Palsbøll, som også spiller direktør-rollen i stykket, fram på scenen og sa: «Når jeg som arbeidsgiver medvirker i dette stykket, er det fordi jeg tror vi herigjennom kan skape et vern for demokratiet». Og malersvenn Poul Rasmussen, som spiller arbeidernes tillitsmann, sa: «Når jeg som arbeider går inn for den sak, er det fordi jeg tror på den og fordi jeg vet at dens ideer vil skape en bedre verden.»

Den 9—11. mars skal stykket ha Norges-premiere i Tønsberg etter enstemmig innbydelse av formannskapet. Sammen med skuespillerne reiser et nordisk kor som deltar i hver forestilling. Den 14. — 21. mars skal det opp i Kristiansand hvor flere av Sørlandets ledende menn står som innbydere.

L. T.

„Den glemte faktor - religiøs forkynnelse i dramatisk form

Merkelig teaterpremiere i Tønsberg

Fra Aftenpostens utsendte medarbeider.

Tønsberg, onsdag.

I det regnbuefargede spektrum av menneskelige innstillinger til livet plaserer Koestler kommissæren på den ene ytterfløy, den infrarøde, og yogien på den annen, den ultrafiolette. Kommissæren — sier han — tror på forandringer utenfra. Han tror at alle menneskehetens plager, iberegnet forstoppelse og Ødipuskomplekset, kan og må helbredes ved revolusjon, det vil si ved en radikal omlegging av produksjonssystemet og varefordelingen. Yogien tror at intet kan forbedres ved ytre organisasjon, men alt ved individets egen anstrengelse innenfra, ved åndelige midler.

Skal man rubrisere verdensbevegelsen Moralsk Opprustning etter dette spektrum, kommer den nærmest på yogiens plass, med den reservasjon at den finner yogiens metoder utilstrekkelige.

Moralsk Opprustning vil skape en ny verden av nye mennesker. Den vil eliminere de motsetninger og friksjonsmomenter som skaper uhygge, angst og hat mellom individer, grupper og nasjoner, bygge bru mellom høyre og kommunister, franskmenn og tyskere, «kapitalister» og arbeidere, katolikker og protestanter. Den mener at verden er av hengslene, og vil hjelpe til med å hekte den på igjen. Hvordan? I ja, det er ganske enkelt, sier bevegelsens tilhengere: — ved å få menneskene til å leve på en ny måte, nemlig i overensstemmelse med de kristne moralnormer, slik de er formulert i Bergprekenen.

Bevegelsen forkynner altså ikke noe nytt budskap, dens budskap er gammelt som kristendommen selv, men forkynnelse form er uenkelig ny og frapperende.

Tønsberg står i disse dager i den moralske opprustnings tegn. Et internasjonalt «team» på ca. 60 personer er kommet til byen for å delta i en del møter og være med på Norgespremiere på det ideologiske skuespill «Den glemte faktor», som gikk av stabelen i Arbeiderforeningens lokale i kveld. Det var virkelig en egenartet teaterpremiere. Som innbyder til forestillingen står Tønsberg by med ordføreren, Georg Martinsen og stortingsmann, rådmann Theodor Brøch i spissen, og til førsteoppførelsen var så å si alt hva Vestfold kan oppdrive av autoriteter invitert.

«Den glemte faktor» er skrevet i Amerika under krigen av en engelskmann, Alan Thornhill, tidligere dosent i klassiske språk i Oxford. Handlingen er henlagt til en amerikansk industriby like før Amerikas inntreden i krigen, men innholdet har en viss grad av allmengyldighet. Under krigen ble stykket oppført en rekke ganger rundt om i De forente stater, bl. a. i Washington i mai 1944 med Truman som formann i innbydelseskomiteen. Etter krigen har det vært oppført en mengde ganger rundt om i Vest-Europa, — i industribyer i England og Frankrike, i Sveits, Vest-Tyskland, Finland og Danmark.

direktørens frue er virkelig direktørfrue, fagforeningslederen og hans kone spilles av en vaskeekte sjåfør og hans kone, barna er skoleungdom fra Oslo. Bare statistene faller utenfor denne ramme — de utgjøres av det internasjonale «team».

De opptredende skal altså ikke «spille» i vanlig forstand, de skal leve sine roller på scenen, prøve å gjengi tingene slik de selv har opplevd dem i det daglige liv.

Stykkets konflikt består i spenningen, motsetningsforholdet mellom arbeidsgivere og arbeidere, som gjenspeiler seg i konflikt mellom de to familier, direktørens og fagforeningslederens. Men der er til å begynne med også atskillig annet som forårsaker friksjon: familiens medlemmer stritter mot hverandre i suveren egoisme og solid innbyrdes ufordragelighet, og huslige scener hører til dagens orden.

Stykkets hovedperson er direktørens sønn Dick, pappagutt, student og døgenikt, en ufordragelig lømmel, som i første akts første scene passer fortrinlig i det uryddige miljø. Etter et voldsomt sammenstøt med faren, reiser han tilbake til sitt college. Noen dager etter, — i annen scene — kommer han hjem, som et helt annet menneske, med en ny verdiskala, et nytt syn på seg selv og sine omgivelser og med en energisk beslutning om å forvandle dem. Det er lettere sagt enn gjort; men — for å gjøre en lang historie kort — han opplever til slutt å se sin far direktøren og fagforeningslederen Jenkin, de to bitre fiender, rekke hinannen hånden til samarbeid. Stykkets tittel, «Den glemte faktor», dvs. Gud, er hentet fra en replikk av direktøren i siste akt.

Hvis man på forhånd er skeptisk innstilt overfor moralsk opprustning, og stiller man de samme krav til denne som til enhver annen teaterforestilling, vil der kunne reises en rekke innvendinger, i første rekke mot forfatterens behandling av emnet. Hovedpersonen Dick er psykologisk sett et postulat, man får ikke rede på hva som egentlig er foregått med ham, hans forvandling er ikke fyllestgjørende underbygd. Forvandlingen av personer og miljø går også litt for fort og lettvin, og slutten smaker betenkelig av amerikansk «happy end». Men det ville neppe være helt rettfærdig å legge vanlige teaterkritiske mål på denne forestilling, — det hele er religiøs forkynnelse, som sagt i en ny og litt uvant form. Skal man først si noe om spillet, må det innrømmes at de opptredende gjennomgående gjorde sine saker godt. Best var etter undertegnedes mening sjåføren, Jenkin. — her har arrangørerne virkelig gjort et funn.

Skal man dømme etter inntrykket av kveldens premiere vil forestillingen også i Norge bli en opplyst suksess — som den har vært det i en rekke andre land. Den ble mottatt med stormende, langvarig applaus, og der var en mengde fremkallelser. I den represen-

Aftenposten
10 Mars 1949

Skuespillerne er hverken profesjonelle eller vanlige amatører, — sier arrangørerne; — de er «en kampanhet, som gjennom felles innsats vil uttrykke et budskap». Bak den norske oppførelse står et norsk lag, vesentlig Oslo-folk. De opptredende er og skal være anonyme, men man begår vel ingen indiskresjon ved å fortelle at programsekretær i Kringkastingen Lauritz Johnson og hans frue har hatt en god del med instruksjonen å gjøre. For øvrig er rollene hentet rett ut av det levende liv, i den forstand at hver av de opptredende i stykket skal ha den rolle som svarer til hans yrke. Industridirektøren i stykket spilles således av en kjent Oslo-direktør,

tative forsamling såes bl. a. stortingsrepresentantene Carl Henry og Liv Tomter, biskop Skard, politimester Heggelund, sereiskriver Jensen, admiral Landgraff og en rekke lokale ledere innen Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen. Før forestillingen ble det holdt taler av Tønsbergs ordfører Georg Martinsen og professor Eiliv Skard, og etterpå talte Randulf Haslund og Mr. Jack Scott fra Detroit.

Stykket vil bare bli oppført tre ganger i Tønsberg; fredag er f. eks. hele personalet ved Kalnes Mek. Verksted innbudt. Så går turen til Kristiansand, og senere er det visstnok meningen at det skal oppføres i Oslo.

S. Aa.

II

IV

«Den glemte faktor» har Norgespremiere 9. mars

Fra Aftenpostens korrespondent.

Tønsberg, 3. mars.

«Den glemte faktor» et ideologisk skuespill som oppføres av krefter tilsluttet «Moralsk Opprustning», har Norgespremiere i Tønsberg den 9. mars. Stykket som er skrevet av en britisk universitetslærer, hadde sin uroppførelse i Washington i 1947 med president Truman som formann for innbydelseskomiteen. Det er senere blitt spilt bl. a. i England og Frankrike, og skal nu gjøre runden i Skandinavia. Ved oppførelsen i Tønsberg står byens ordfører og rådmann som innbydere.

I

III

Utklipp av:

10/3-44

Shaw
Shaw

„Den glemte faktor“

Norges-premiere i Tønsberg — Litt om stykket og de opptredende

Hva er «Den glemte faktor»? Et skuespill som vil sette sinnene i bevegelse i en meget høy grad der det blir fremvist.

Det er tidligere dosent i klassiske språk ved Oxford universitet, Alan Thornhill, som har skrevet stykket. Han har selv fortalt at han under krigen besluttet å avbryte sitt arbeide for å gå ut og lære menneskene å kjenne. Han ville ha svar på hvorfor de nedbrytende krefter synes å ta overhånd her i verden. Så drog han over til Amerika, hvor han møtte alle slags mennesker. Han reiste rundt til fabrikker og hjem og han oppdaget Moralsk Opprustnings store arbeide. Hr. Thornhill følte at her var en historie, som måtte fortelles hele verden og fant ut at det ikke kunne gjøres mer virkningsfullt enn i et skuespill. På én dag skrev han to akter av skuespillet. Den neste dag ble tredje akt skrevet, og siden den dag har skuespillet gått sin seiersgang over verden. Det har vært spilt i et utall av land — og nå er det kommet til Norge, hvor Tønsberg får æren av Norgespremierer.

«Den glemte faktor» er et industri-skuespill — og det mest betydningsfulle ved det er at det frembyr et alternativ til klasse- og rasekampen. Finland var det første skandinaviske land som oppførte skuespillet. Nå kommer turnéen fra Danmark.

Forberedelsene til oppførelsen i Tønsberg er i full gang. M. R. A. har fått sitt eget kontor i «Klubben». Her tales der et slags skandinavisk språk for tiden, der arbeides med å skaffe busser til å kjøre skuespillerne fra Oslo, den 100 mann sterke kontingent, som skal være med i stykket, og alle dets bifunksjoner, kom mandag. Kommunen besluttet å flagge, og går det som i Horsens og andre danske byer, vil Tønsberg bære et festlig preg av væiende flagg den dagen, skriver «Tønsberg Blad».

I spissen for arrangementet står svensken David Wiklund fra Stockholm, Edward Goulding fra London og den unge Axel Hærem, hvis hjemsted er hele verden, men hvis fialfall kan stedfestes til Egersund, hvor han er soren skriver. Disse her forteller mange interessante ting om oppførelsen av «Den glemte faktor». De nevner eksempler på hvilken innflytelse skuespillet har hatt

rundt om i de forskjellige land, og at de venter seg meget av oppførelsen i Norge, er gitt.

Det er representanter for 7 forskjellige nasjoner som er medlemmer av turnéen, sier mr. Goulding. De skal innkvarteres privat i Tønsberg — og folk har vært meget ølskverdige. De 7 nasjoner som er representert er Amerika, Canada, England, Skottland, Danmark, Finland og Norge. Skuespillerne er norske men all den annen assistanse som er nødvendig for at et skuespill skal gå knirkefritt, overtas i Norge av de øvrige, og så bytter man om rollene i et annet land. Og glem ikke å fortelle, sier David Wiklund, at de som opptrer faktisk spiller seg selv. De er hverken amatører eller profesjonister. Direktøren spilles av en leder for flere bedrifter inne ved Oslo, disponent Christian Bugge, transportarbeider Gunnar Fældahl fra Oslo spiller en fagforeningsleder, og hans frue spiller samme rolle i skuespillet. Fru Vesla Isachsen, Oslo, som i det virkelige liv er direktørfrue, spiller direktørens frue i stykket osv.

Disse unge mennesker har en god del av dagen til sin rådighet, og er det noen bedrifter eller organisasjoner som har lyst til å treffe dem, står de til tjeneste med et besøk. I Danmark arrangertes mange slike tilstelninger, hvor flere av medlemmene av dette reisende selskap fikk anledning til å tale til medarbeiderne ved store fabrikker i Horsens og Silkeborg og andre steder.

Folk spør hvor vi får penger fra, sier Wiklund videre. Det går faktisk av seg selv. I Göteborg skjenket det sosialdemokratiske parti en mengde rekvisita, ingeniører ved Huskvarna ytet sin del, draktene til korets medlemmer ble gitt av bedrifter i Borås, en kjent dansk maler laget kulisser. Vi kommer med eget utstyr, til og med belysningen er vår egen. Koret består av 25 unge kvinner og menn — det er ungdom fra hele Skandinavia.

Etter Tønsberg kommer turen til Kristiansand og derfra reiser ensemblet til Sverige. Når det kommer tilbake igjen, får vi håpe at forholdene ligger slik til rette at også Stavanger får æren av et besøk.

Utklipp av:

Haugesund
Stavanger
11/3 49

„Den glemte faktor“ i Tønsberg.

Det tidligere omtalte ideologiske skuespill «Den glemte faktor» hadde Norgespremiere i Tønsberg onsdag. Som innbydere står Tønsberg formannskap og Tønsberg gamle byvåpenkroner innbydelsen til teaterkvelden. Det er første gang det hender i Norge at Moralsk Opprustning har fått en slik offisiell innbydelse til å demonstrere sine ideologiske våpen. Ordfører Georg Martinsen og rådmann Theodor Broch har undertegnet innbydelsen og et enstemmig bystyre står bak dem.

Med opptredende og assisterende består teaterensemblet av omkring 70 personer, som alle blir innkvartert privat i Tønsberg. Da de kom fram ble det holdt en høytidelig mottagelse med Tønsberg by som vert. Det var offisiell flagging i byen da bussene rullet inn i den tradisjonelle kjøpstad.

Med «Den glemte faktor» innledes det største ideologiske framstøt MRA har hatt i Norden. Etter Tønsberg oppføres skuespillet noen dager i Kristiansand, hvor en rekke innflytelsesrike personer med de to stortingsmenn i spissen står som innbydere. Deretter går turen foreløbig til Sverige. Til høsten er det meningen å komme tilbake til Norge. Da regner man med at «Den glemte faktor» vil bli oppført i Stavanger og kanskje også i Hauge-sund.

„Den glemte faktor“

En scene fra opptrinnet i direktørens hjem. Fagforeningslederen har grepet provokatøren «i snippen».

Opprustning er ikke noe ukjent ord i vår generasjon hvor krigsfly og atombomber er blitt framtrepende trekk i tidsbildet. Men i disse dager er en ny kombinasjon av ordet rykket oss nærmere inn på livet — Moralsk Opprustning. Og skal det i denne vår jordiske jammerdal først være snakk om opprustning så kan det på den moralske fronten i og for seg være både betryggende og tiltalende.

Skuespillet «Den glemte faktor» er skrevet av engelskmannen Alan Thornhill i Amerika under den annen verdenskrig og er en samlingsappell til arbeiderne og arbeidsgiverne om felles innsats mot diktaturene. De nasjonale oppgaver må løses ved gjensidig tillit og ærlighet, for derved å unngå opprivende stridigheter. I denne forbindelse kan det være på sin plass å minne om at arbeidskamper i Amerika og arbeidskonflikter i Norge er to ting. Vi er kommet lenger i sosial bevissthet her i landet.

Skuespillets første bilde serverer frokostritualet i hjemmet til direktøren for en rustningsfabrikk. Mannen er hustryann, opptatt av forretningskonferanser og står foran en alvorlig arbeidskonflikt. Han er forbannet på arbeiderne. Fagforeningslederen er «tjukk i hue og en kjelt-ring som de andre i gjengen hans». Direktørens frue er et vimset fjollså opptatt med å gjøre innkjøp og arrangere møter i «kultiverte kvinners klubb» at hun ikke får tid til å ta seg av familien. Datteren er frisk ung backfish, besatt av en hønset teatergalskap, mens sønnen er en ung uansvarlig og nonchalant laban. På den annen side møter vi hverdagen i fagforeningslederens hjem, hans slitne kone og to barn.

Både fagforeningslederen og direktøren har det til felles at de er alt-oppslukende opptatt av sine gjøremål og forsømmer familiene. Dessuten har begge slagordet «Slå først og slå hardt».

Som leserne vil skjønne har vi foran oss to familier uten hjemlig hygge og disharmonien skurrer sterkt både i øyne og ører. Men demokratiet de er plantet i er spill levende. Direktørdatteren og datteren til fagforeningslederen går i samme skoleklasse, de spiller teater sammen og er gode venninner, mens de faderlige opphav gjensidig søker anledning til å slå hue i magan på hverandre. Store muligheter til dramatiske hendelser og konfliktstoff her. Konflikt blir det også. De opphissede arbeiderne trenger inn i direktørens hjem, anført av en provokator. Der finner de sin fagforeningsleder og det blir stor hurlumhei. I parentes bemerket er vel forholdene i Amerika slik at sin-te arbeidere ikke når så langt som til direktørens stue. På veien har det amerikanske politi og militær egen evne til å møte opp med køller og tåregass.

Men, men. Konflikten løses pent og pyntelig. Den unge direktørsønn kan mer enn sitt fadervår og kjøre bil i fylla. Han sier selv i en replikk at han har lest og studert alt om arbeiderbevegelsen. Det har han rullet ved siden av lediggangen og tiltaksløsheten i sitt unge omlag 20 årige liv. Han blir «voksen på en natt». Han får det for seg at bare de stridende kan møtes på talefot og i oppriktig ærlighet vil vanskelighetene kunne løses i foredragelighet. Derfor innbød han fagforeningslederen til frokost, til mildt sagt forargelse for faren, men etter besøket av de opphissede arbeiderne møtes de, som likemenn under gjensidig respekt. Fagforeningslederen klær av stribarheten. Direktøren oppdager at han har glemt «Den glemte faktor». Sønnen spør om det er Gud — og det er kan-

05-04-033

Utklipp av:

10/3-49
Tønsberg Arbeid-
sblad, Tønsberg

skje det, svarer faren. Løsningen kom så glatt så glatt.

På meg virket ikke skuespillet overbevisende hverken i sin oppbygging eller sin løsning av problemene. En kunne nesten være fristet til å sammenlikne det med Hollywoods filmer med «tendens» omgjort i glansbilder. Men der var flere gode typer og rammende replikker. De opptredende skilte seg bra fra oppgaven. Utstyr og kulisser var nesten over-dådige sett i forhold til hva vi er vant med i provinsen.

Men uansett hvordan stykket var så stilte det betydningsfulle spørsmål. Gjensidig ærlighet, tillit og respekt og vilje til å løse problemene til alle beste. Prisverdige egen-skaper som bare kan anbefales. Skuespillet er som sagt skrevet i Amerika og ikke minst der kan dette være aktuelt.

Får en vekk de store sosiale og økonomiske ulikheter i samfunnet vil skuespillets hovedmoment falle bort av seg selv.

Det var fullt hus til forestillingen i Arbeiderforeningen i går kveld.

Ordfører Georg Martinsen ønsket på vegne av Tønsberg by turnéfeltakerne velkommen til, som han sa, — denne særprgede sammenkomst. — Det er gledelig, fortsatte han, at Tønsberg er den første by i Norge som har besøk av den bevegelse som har det betagende program — nye mennesker, nye nasjoner og en ny verden. —

Ordføreren refererte en rekke hilingsstelegrammer fra Danmark, Sve-tige og Tyskland.

Professor Skard ga så en innføring i «Den glemte faktor». Blant de innbudte var stortingsrepresentant Liv Tomter, fru statsråd Evensen, hovedrevisor Torjus Graver i Landsorganisasjonen, biskop Skard, sorenskriver Jensen, politimester Heggeund, bystyremedlemmer og medlemmer av formannskapet. Amerikane-n Jackie Scott fortalte om seg og in familie med Randolph Haslund om tolk.

Etter forestillingen ble publikum innbudt til en pratestund over kaffe-coppene på hotell Klubben.

K. E.

Tønsberg kommunes avskjed med MRA-representantene

1949

Besøket har bevist, at formannskapet fattet den rette beslutning da det bad om å få „Den glemte faktor“ h

Lørdag middag hadde Marinens velferdskontor i Horten innbudt til møte i Horten Kino, hvor de unge MRA-folk som var Tønsbergs gjester fortalte om sine oplevelser. En mengde marine-mannskaper og elever fra den høiere skole og den tekniske skole var tilstede.

Admiral Landgraff ønsket velkommen. Gjestene blev introdusert av Randulf Haslund som også fungerte som tolk. Jens Jonathan Wilhelmsen var også tolk. De unge representanter for 7 nasjoner fanget tilhørernes interesse i meget sterk grad. Både sangen og talene gjorde et sterkt inntrykk.

Lørdag aften tok Tønsberg avskjed med MRA-folkene. Kommunen hadde bedt gjestene og deres vertskaper her i distriktet og de stedlige MRA-folk til en enkel avslutningsfest på Klubben, og vel 200 mennesker var til stede.

I ordførerens fravær ønsket Thv. B. Olsen velkommen. Efter en traktering med kaffe og kaker fikk man sang av det skandinaviske kor, og presentasjon av en del av de utenlandske medarbeidere innen MRA. Det var Randulf Haslund som foretok introduksjonen.

Senere på aftenen holdt Thv. B. Olsen en tale hvori han bl. a. sa: Det besøk vi har hatt her i byen denne uken og det arbeide som er nedlagt beviser at den beslutning som Tønsberg formannskap fattet enstemmig om å be MRA opføre «Den glemte faktor» var riktig. Hvad visste vi om denne idéologi for en uke siden? Bortsett fra en liten krets var vi uvidende. Hvad er skjedd denne uken? Jo, en merkelig ting. Våre gjester har fra scenen talt til byens hjerter og forstand. De er gått inn i byens hjem og er kommet i kontakt med foreldre, barn og ungdom, med ledende menn innen bedriftslivet og med ledere innen arbeiderbevegelsen. Jeg er sikker på at de har møtt et lydhørt publikum — mottagelig for den idé som tar sikte på å føre menneskene fremover til bedre og lykkeligere forhold. Da jeg så «Den glemte faktor» var det

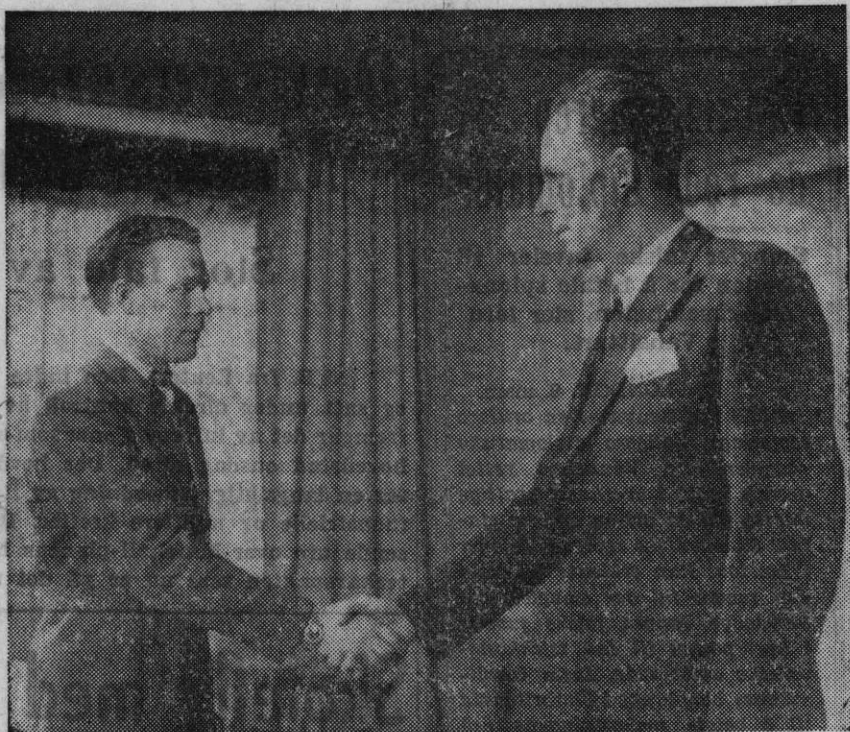
særlig en scene som grep mig — scenen mellem Polly og Dick hvor Polly på sin temperamentsfulle måte bryter ut: Så gjør da noe! Jeg tror våre gjester har utrettet noe her i byen denne uken. Kan vi få høre at resultatet er blitt noe i retning av det Dick gjorde er hensikten oppnådd. La oss ønske at resultatene vil spre sig videre ut over landet.

Kl. 9 i gårmorges drog MRA-representantene fra Tønsberg til Kristiansand i 2 busser og en lastebil som Tønsberg Bryggeri hadde stillet til disposisjon for bagasjen. Ved avreisen var møtt frem en mengde av vertskapene som tok en hjertelig avskjed med dem som reiste.

— o —

«Den glemte faktor»

Fagforeningsformannen og arbeidsgiveren rekker hverandre hånden til samarbeide.

Det blev en ganske forunderlig aften. Ingenting var som det pleier være i Arbeiderforeningen, når det skal opføres et teaterstykke — det var vakre blomsterarrangementer og prydbusker både i foyeren og inne i salen. Langs veggene så man de nordiske lands flagg og da tepet gikk til side, så man en dobbeltrekke av unge piker og gutter — det var det skandinaviske sangkor. Det var «Den glemte faktor» som skulde opføres — det skuespill som Tønsberg har talt om nu i uker og dager.

Mellem 500 og 600 mennesker hadde fått plass i Arbeiderforenings lokale, men så var også hver ståplass optatt. — Man så en rekke kjente og mange fremmede ansikter. Fra Värmland var kommet en hel liten delegasjon for å overvære Norges-premierer på dette industri-skuespill, som enda ikke har vært opført i Sverige. Blandt de innbudte nordmenn la man merke til stortingsrepresentanten Liv Tomter, fru statsråd Evensen, hovedrevisor Torjus Graver i LO, en del ordførere fra distriktet her omkring, fra Horten var bl. a. kommet admiral Landgraff, fra vår egen by så man medlemmer av formannskap og bystyre, politimester Heggelund, sorenskriver Jensen, biskop Skard og mange, mange flere.

Ordfører Martinsen ønsket på byens vegne velkommen til de nye særpregede sammenkomst, som ordføreren kalte det. Vi gleder oss over, sa han videre, at Tønsberg blev den første by i

Norge som har fått slike gjester som dem der er her nu. Vi tror at Moralsk Oprustning er en bevegelse der har det betagende program å skape nye menn, nye ideer — en ny verden.

Ordføreren refererte av de mange hilsningstelegrammer der i dagens anledning var innløpet til Tønsberg by og MRA.s kontor, noen få av dem der i vakre ord ønsket tillykke med opførelse. Der var telegrammer fra Sverige, Danmark og Tyskland.

Professor Elliv Skard gav forsamlingen en kort innføring i skuespillet tilblivelse og innhold, idet han til slutt sa at stykket appellerer hverken til publikums sympati eller applaus, men til personligheten.

Alan Thornhills «Den glemte faktor» er et skuespill i 3 akter. Det henter sin handling fra en amerikansk industriby og det viser ganske kort sagt at det går an å løse konflikter når man har tillit til sine medmennesker og ikke glemmer den avgjørende faktor, som heter Gud. I sin opbygning er det enkelt nok. Scenene er lagt til 2 hjem — direktørens og fagforeningslederens. Handlingen foregår under krigen — både arbeidsgivere og arbeidere er under et voldsomt press, det forlanges næsten overmenneskelige ting av dem, og da arbeiderne kommer med nye krav tilspisser situasjonen sig slik at det kommer til optøier. Da er det ungdommen trer til og forsøker å få «orden i rotet» som den unge Dick Wilson kalte det. Han er sønn av direktøren og

HØYDAHL OHME'S AVD. FOR
AVISUTKLIPP

Roald Amundsensgt. 1, Oslo
Sentralbord: 41 36 20

Utklipp av:

10/3-49
Tønsberg Blad

har oplevet at det går an å snakke sammen om tingene selv om man til å begynne med står noe steilt mot hverandre. Ved denne unge gutts inngripen undgår man en langvarig konflikt — fagforeningslederen og arbeidsgiveren kommer på talefot og mange misforståelser ryddes av veien.

Nu kan man naturligvis si at dette er blåøiet optimisme, men de som spiller i «Den glemte faktor», gjør det så overbevisende at man glemmer innvendingene og lar sig rive med.

Nu kan man ikke bedømme prestasjonene efter vanlig målestokk. Ingen av skuespillerne har stått på en scene før — det er amatører av reneste vann, selv om Moralsk Oprustnings-folk sier

at de ikke er hverken amatører eller profesjonister. De spiller sig selv. Det er meget i denne påstand. Man har inntrykk av hver eneste en av dem kjenner dette stoffet, dette livet ut og inn. De spiller den rolle de så ofte er nødt til i det virkelige liv og det er vel det som gjør at spillet blir så naturlig. Man kan gi blomster til dem allesammen. Minst fri i sin måte å spille på, var etter min mening direktøren og fagforeningslederens datter, Polly, men de spilte sig begge op mot slutten. Særlig god var fagforeningslederen — den utvilsomt beste av alle de opptredende — hans frue og fru direktøren inkasserte også en stor del av applausen. At de alle er mennesker som med hele sin glød går op i å vise oss hvad man kan opnå med å følge gamle kjente moralbegreper, var tydelig.

— — —
Kulissene og utstyret er faktisk verd et helt kapittel for sig. Her var ikke spart på noen ting. Sceneutstyret var så nydelig og solid utført at Tønsberg neppe har sett maken. Farvesammenhengningen var raffinert og at det hadde vært kunstnere på ferde når det gjaldt å velge drakter til de kvinnelige opptredende var det en glede å konstatere. Det var smak, kultur og stil over forestillingen.

— — —
Det skandinaviske koret bestod av en

10 MARS 1949
TØNSBERG BLAD
DEN CLEMTE FAKTOR

flokk strålende ungdom — friske ansikter, nydelige smil og gode stemmer, preget dette koret som med de gladeste ansikter synger sitt budskap ut over verden.

— — —
Randolph Haslund takket til slutt for fremmøtet og introduserte den unge amerikanerinne Jackie Scott som fortalte trekk fra sitt og sin families liv i Detroit hvor hans far er tillitsmann for arbeiderne ved Fordfabrikkene.

Efter forestillingen var publikum innbudt til «Klubben» til samtale med representanter for MRA og det var en mengde mennesker som benyttet sig av denne anledning.

J. B.

Den dramatiske scene, da fagforeningsformannens datter blir båret inn i hjemmet etter å være slått ned under et oppløp i fabrikk.

Utklipp av: 10/3 49.

Fæderlandsvoennen, Kristiansand

Norgespremiere i Tønsberg på «Den glemte faktor»

Hverken klassekampens eller hjemmets problem er uløselig. — Man må handle ut fra hva som ER rett, — ikke HVEM som har rett

Norgespremieren på det ideologiske skuespill «Den glemte faktor» fant sted i Tønsberg i går kveld for overfylt hus. Et enstemmig formannskap og bystyre hadde invitert skuespillet til byen. Det var da også byens ordfører, Georg Martinsen, som i teatret ønsket aktørene velkommen og uttrykte sin glede over å ha besøk av en gruppe med så betagende program. Nye mennesker, nye nasjoner, en ny verden.

Etter sang av et kor og innføring i skuespillet av professor Eivind Skard, gikk teppet opp for første akt.

Handlingen i stykket skildrer to hjem, arbeidsgiverens hjem og fagforeningslederens hjem. En ser

hvorledes det i begge disse hjem er en skrikende mangel på enhet og samarbeid. Men vi får også se klassekampen som blir rullet opp, styrkeprøven mellom arbeidsgiver og arbeidere. Det stykket vil vise, er at hverken klassekampens problem eller hjemmets problem er uløselige. Vi får se hvorledes der er sammenheng mellom den måten livet leves på hjemme og på arbeidsplassen. Det som der er spørsmål om, er om noen er villig til å begynne, begynne å handle ut fra hva som er rett og ikke hvem som har rett.

Det ville ikke være riktig å prøve å gi noen kritikk av de opptredendes prestasjoner, — som en teateranmelder uttalte etter stykket, etter som alle optrådte anonymt. Heller ikke var det noe vanlig skuespill, selv om det også var forbløffende hvor dyktig det hele ble utført. Det lå på et helt annet plan enn et vanlig skuespill, fordi det var mennesker som selv hadde en personlig bakgrunn for de ting de ga på scenen. Således kan det nevnes at direktørens rolle spilles av en fabrikkveier fra Oslo og fagforeningslederen er i det daglige liv sjåfør og tillitsmann i sin fagforening. I stykket spilte han sammen med sin virkelige kone. Ensemblet var en gruppe mennesker som var grepet av en stor idé, en idé som holder også i det realistiske dagligliv.

Etter forestillingen var det i teatret og senere ved en tilstelning i klubben, livlige samtaler. Blant publikum som representerte alle lag av befolkningen, så en bl. a. stortingsrepresentant Liv Tomter, admiral Landgraff, biskop Skard, hovedrevisor i LO, Torjus Graver, byens ordfører og rådmann samt representanter fra omliggende byer og bygder.

Til premieren var det innløpet en rekke telegrammer fra inn- og utland. Etter at der er gitt en rekke forestillinger i Tønsberg, går ferden i neste uke videre til Kristiansand.

Aage Rygh.

„Den glemte faktor“ - religiøs forkynnelse i dramatisk form

Merkelig teaterpremiere i Tønsberg

Fra Aftenpostens utsendte medarbeider.

Tønsberg, onsdag.

I det regnbuefargede spektrum av menneskelige innstillinger til livet plasserer Koestler kommissæren på den ene ytterfløy, den infrarøde, og yogien på den annen, den ultrafiolette. Kommissæren — sier han — tror på forandringer utenfra. Han tror at alle menneskehetens plager, iberegnet forstoppelse og Oedipuskomplekset, kan og må helbredes ved revolusjon, det vil si ved en radikal omlegging av produksjonssystemet og varefordelingen. Yogien tror at intet kan forbedres ved ytre organisasjon, men alt ved individets egen anstrengelse innenfra, ved åndelige midler.

Skal man rubrisere verdensbevegelsen Moralsk Opprustning etter dette spektrum, kommer den nærmest på yogiens plass, med den reservasjon at den finner yogiens metoder utilstrekkelige.

Moralsk Opprustning vil skape en ny verden av nye mennesker. Den vil eliminere de motsetninger og friksjonsmomenter som skaper uhygge, angst og hat mellom individer, grupper og nasjoner, bygge bru mellom høyre og kommunister, franskmenn og tyskere, «kapitalister» og arbeidere, katolikker og protestanter. Den mener at verden er av hengslene, og vil hjelpe til med å hekte den på igjen. Hvordan? I ja, det er ganske enkelt, sier bevegelsens tilhengere: — ved å få menneskene til å leve på en ny måte, nemlig i overensstemmelse med de kristne moralnormer, slik de er formulert i Bergprekenen.

Bevegelsen forkynner altså ikke noe nytt budskap, dens budskap er gammelt som kristendommen selv, men forkynnelse i form er unektelig ny og frapperende.

Tønsberg står i disse dager i den moralske opprustnings tegn. Et internasjonalt «team» på ca. 60 personer er kommet til byen for å delta i en del møter og være med på Norgespremiere på det ideologiske skuespill «Den glemte faktor», som gikk av stabelen i Arbeiderforeningens lokale i kveld. Det var virkelig en egenartet teaterpremiere. Som innbyder til forestillingen står Tønsberg by med ordføreren, Georg Martinsen og stortingsmann, rådmann Theodor Broch i spissen, og til førsteoppførelsen var så å si alt hva Vestfold kan oppdrive av autoriteter invitert.

«Den glemte faktor» er skrevet i Amerika under krigen av en engelskmann, Alan Thornhill, tidligere dosent i klassiske språk i Oxford. Handlingen er henlagt til en amerikansk industriby like før Amerikas inntreden i krigen, men innholdet har en viss grad av allmengyldighet. Under krigen ble stykket oppført en rekke ganger rundt om i De forente stater, bl. a. i Washington i mai 1944 med Truman som formann i innbydelseskomiteen. Etter krigen har det vært oppført en mengde ganger rundt om i Vest-Europa, — i industribyer i England og Frankrike, i Sveits, Vest-Tyskland, Finland og Danmark.

Skuespillerne er hverken profesjonelle eller vanlige amatører, — sier arrangørerne; — de er «en kamphenhet, som gjennom felles innsats vil uttrykke et budskap».

Bak den norske oppførelse står et norsk lag, vesentlig Oslo-folk. De opptredende er og skal være anonyme, men man begår vel ingen indiskresjon ved å fortelle at programsekretær i Kringkastingen Lauritz Johnson og hans frue har hatt en god del med instruksjonen å gjøre. For øvrig er rollene hentet rett ut av det levende liv, i den forstand at hver av de opptredende i stykket skal ha den rolle som svarer til hans yrke. Industridirektøren i stykket spilles således av en kjent Oslo-direktør,

direktørens frue er virkelig direktørfrue, fagforeningslederen og hans kone spilles av en vaskeekte sjåfør og hans kone, barna er skoleungdom fra Oslo. Bare statistene faller utenfor denne ramme, — de utgjøres av det internasjonale «team».

De opptredende skal altså ikke «spille» i vanlig forstand, de skal leve sine roller på scenen, prøve å gjengi tingene slik de selv har opplevd dem i det daglige liv.

Stykkets konflikt består i spenningen, motsetningsforholdet mellom arbeidsgivere og arbeidere, som gjenspeiler seg i konflikt mellom de to familier, direktørens og fagforeningslederens. Men der er til å begynne med også atskillig annet som forårsaker friksjon: familiens medlemmer stritter mot hverandre i suveren egoisme og solid innbyrdes ufordragelighet, og huslige scener hører til dagens orden.

Stykkets hovedperson er direktørens sønn Dick, pappagutt, student og døgenikt, en ufordragelig lømmel, som i første akts første scene passer fortrinlig i det urydige miljø. Etter et voldsomt sammenstøt med faren, reiser han tilbake til sitt college. Noen dager etter, — i annen scene — kommer han hjem, som et helt annet menneske, med en ny verdiskala, et nytt syn på seg selv og sine omgivelser og med en energisk beslutning om å forvandle dem. Det er lettere sagt enn gjort; men — for å gjøre en lang historie kort — han opplever til slutt å se sin far direktøren og fagforeningslederen Jenkin, de to bitre fiender, rekke hinannen hånden til samarbeid. Stykkets tittel, «Den glemte faktor», dvs. Gud, er hentet fra en replikk av direktøren i siste akt.

Hvis man på forhånd er skeptisk innstilt overfor moralsk opprustning, og stiller man de samme krav til denne som til enhver annen teaterforestilling, vil der kunne reises en rekke innvendinger, i første rekke mot forfatterens behandling av emnet. Hovedpersonen Dick er psykologisk sett et postulat, man får ikke rede på hva som egentlig er foregått med ham, hans forvandling er ikke fyllestgjørende underbygd. Forvandlingen av personer og miljø går også litt for fort og lettvent, og slutten smaker betenkelig av

HØYDAHL OHME'S AVD. FOR
AVISUTKLIPP

Roald Amundsensgt. 1, Oslo
Sentralbord: 413620

Utklipp av: Aftenposten

10/3-49 mg

amerikansk «happy end». Men det vil neppe være helt rettfærdig å legge vanlige teaterkritiske mål på denne forestilling, — det hele er religiøs forkynnelse, som sagt i en ny og litt uvant form. Skal man først si noe om spillet, må det innrømmes at de opptredende gjennomgående gjorde sine saker godt. Best var etter undertegnede mening sjåføren, Jenkin, — her har arrangørerne virkelig gjort et funn.

Skal man dømme etter inntrykket av kveldens premiere vil forestillingen også i Norge bli en opplyst suksess — som den har vært det i en rekke andre land. Den ble mottatt med stormende, langvarig applaus, og der var en mengde fremkallelser. I den representative forsamling såes bl. a. stortingsrepresentantene Carl Henry og Liv Tomter, biskop Skard, politimester Heggelund, sorenskriver Jensen, admiral Landgraff og en rekke lokale ledere innen Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen. Før forestillingen ble der hørdt taler av Tønsbergs ordfører Georg Martinsen og professor Elliv Skard, og etterpå talte Randulf Haslund og Mr. Jack Scott fra Detroit.

Stykket vil bare bli oppført tre ganger i Tønsberg; fredag er f. eks. hele personalet ved Kalnes Mek. Verksted innbudt. Så går turen til Kristiansand, og senere er det visstnok meningen at det skal oppføres i Oslo.

S. Aa.

Teatret i kristendommens tjeneste.

Fra oppførelsen av «Den glemte faktor.

Noen tanker og betraktninger.

Den norske uroppførelsen av skuespillet «Den glemte faktor» fant sted foregående uke, nærmere bestemt 9., 10. og 11. mars, i Tønsberg. Det ble en stor begivenhet for byen. De tre forestillingene samlet så fullt hus i den temmelige drøye Arbeiderforenings teatersal som det sjelden eller aldri har vært å se. Jeg hadde selv høve til å overvære den tredje forestillingen fredag 11. mars. Og det ble en opplevelse av de skjeldne, egenartet, interessant og berikende.

«Den glemte faktor» er et ledd og våpen i den kamp verdensbevegelsen Moralsk Opprustning fører. Skuespillet har gått sin seiersgang over store deler av verden, således Amerika og Kanada, Storbritannia, Sveits, Frankrike, Tyskland og nå sist de skandinaviske land.

Det fortelles og det skrives om skuespillet at det over alt gjør sterk virkning på det enkelte menneske og i samlivet og samarbeidet mellom dem. Man kan spore resultatet i arbeidslivet, som dette skuespillet er direkte myntet på, man ser det i den økte produksjon som det f. eks. framstilles for gruveindustriens vedkommende i England. Gjennom den lektyre som er å få om bevegelsens virksomhet, kan en lese om det utall av tilfeller da den gode og fruktbringende virkning kan etterspores.

«Den glemte faktor» er skrevet av den engelske universitetslærer Alan Thornhill som oppholdt seg i Amerika under den annen verdenskrig. Det var her han hentet ideen og inspirasjonen til dette skuespillet som skildrer i en sterk og dramatisk handling den veldige kamp mellom arbeidsgiver og arbeidere, hvorledes følger av den blir ført inn i hjemmene, virker splittende på de byggende samfunnskraftene og ødelegger familiemoralen.

Stykket har naturligvis en idealistisk hensikt: gjennom utviklingen av handlingen å komme fram til et positivt resultat i pakt med den ideologi Moralsk Opprustning forfekter, — å vise at de nedbrytende, negative krefter i familie- og samfunnslivet må bekjempes og underlegges den moral som bygges på kristendommens og bibelens grunnvoll. Den glemte faktor er Gud, er det direkte og kompromissløse svar som den unge, tidligere overklasse-døgenikt, gir etter selvprøving og på bakgrunn av sorgelige erfaringer i direktørhjemmets opp-

styltede og menneskefiendtlige miljø.

Vi ser på den annen side den forgiftede atmosfæren i arbeiderlederens hjem hvor en forkuet hustru og forsømte barn lider under mannens og farens altoppslukende innsats i den i og for seg idealistiske kamp for å bedre arbeidernes kår.

Dette amerikanske industri-drama skal vise vegen ut av dette uføret, bort fra de ødeleggende kampmetoder. Stykket forteller om det ærlige, åpne samarbeids-tanke, humanitetens evangelium, menneskeverdets renessanse, det klasseløse samfunns seier.

Overidealiserings, vil mange si. Slikt kan bare foregå på en scene, i fantasiens uvirkelige verden. Det er også denne innstilling som skuespillet vil bekjempe. Og det er ingen grunn til å betvile sannheten av de vitnesbyrd som bæres fram av bevegelsens kvinner og menn som kan fortelle om så rike frukter nettopp ved hjelp av «Den glemte faktor». Det skulle tyde på at det har et bud om sannhet og realitet til menneskene, som kjenner seg selv igjen, som blir konfrontert med sin egen onde samvittighet, og som tar konsekvensen av dette møte og søker å finne fram til botemidlet som stykket peker på: den glemte faktor.

05-04-033

HØYDAHL OHME'S AVD. FOR
AVISUTKLIPP

Roald Amundsensgt. 1, Oslo
Sentralbord: 41 36 20

Utklipp av: 18/3-49

Raunnes, Arnes

Om det er de som trekker medlidende på skuldrene av dette skuespillet ut fra rent profane forutsetninger, så møter det også motstand på rent kristelig grunnlag. Kirkens menn har ikke alltid funnet den nye form for kristelig påvirkning forenlig med den ortodokse oppfatning av den kristne lære. Man har steilet ved at scenen og dramaet er nyttet som en formidler av kristendommen.

Det er utvilsomt og bevist at man gjennom den nye formen for påvirkning som skuespillet representerer, i en rastløs tid gjør de kristne verdier mer levende og tilgjengelig. Det er skapt muligheter for en større oppslutning, for å skape kontakt med nye lag i befolkningen — på kristelig-moralsk grunnlag.

Og når jeg så vender tilbake til selve forestillingen i Tønsberg, så er det grunn til å nevne skuespillernes innsats. De er navnløse, de er kjempende individer for en ideologi, de gir sin tid og sine krefter uten tanke på vederlag i klingende mynt. Deres lønn er i første rekke gleden ved å

Continues...

Teatret i kristendom --

18 MARS 1949

kunne være med på å skape moralsk opprustning, et nytt, sterkt grunnlag for en ny verden, deres lønn er å se arbeidet bære rike frukter.

Kunstnerisk holder forestillingen merkelig høye mål. Alle de medvirkende er amatører, de er tatt like ut av livet, fra sitt arbeid og sin gjerning, men deres spill er preget av selvpoplevelsens sannhet og styrke. Det hele virker ekte og tilforlatelig, og derfor gripende.

*

Før forestillingen var det opptrøden av et kor sammensatt av unge mennesker av begge kjønn fra de nordiske land. De sang friske, slagferdige sanger, i festlig rytmikk og toneføring, med sterk appell både i tekst og melodi. Musikkledsagelsen for to klaver, ble glimrende utført og var holdt i samme lette, durfriske stil.

En ung mann fra Tønsberg, Jens Jonathan Wilhelmsen, som har fulgt bevegelsen gjennom riker og land, talte ungdommelig entusiastisk om sine opplevelser og om «Den glemte faktor».

Etter forestillingen talte en av Moralsk Opprustnings mest framtrødende skikkelser i Norge, Randulf Haslund, som også introduserte og tolket et par utenlandske gjester i teatret og senere under et enkelt festlig samvær i et annet av byens lokaler.

Alt var båret fram av selvfølgelig og naturlig begeistring, inspirert av en hellig overbevisning om det store og nødvendige ved Moralsk Opprustnings mål og oppgave.

Hv.

Utklipp av:

23/5-44
Fjell-Lam
Rov.

Johan Hammond Rosbach:

Den glemte faktor.

En teaterforestilling litt utenom det vanlige.

Det kan vel ikke være noen tvil om at en moralsk opprustning er på sin plass i vår verden i dag — hvilken betydningsnyanse av ordet «moral» man enn velger. Den store nye bevegelse som kort og godt heter Moralsk Opprustning, som ofte bare kalles MRA (Moral Re-Armament) må derfor hilses med glede. Det er sikkert ikke noe tilfelle at det er nettopp i Tyskland befolkningen — fra fabrikkarbeiderne i Ruhr til de forskjellige tyske staters fremste politiske ledere — er blitt mest grepet av MRA's ideer, som må føles som en velsignende lise etter naziherrredømmet gjennom så mange og lange år.

Skuespillet «Den glemte faktor» ble skrevet i Amerika under siste krig av en engelsk universitetslærer, dosent i klassiske språk, Alan Thornill. Etter krigen har skuespillet gått sin seiersgang verden over, og kom i februar og mars 1949 til de skandi-

naviske land, med norsk førsteoppførelse i Tønsberg, etter invitasjon av ordfører og rådmann. Senere har skuespillet vært oppført i Kristiansand, og går i disse dager i Drammen, hvor jeg nettopp har hatt den glede å overvære denne teaterforestilling som er noe utenom det vanlige.

Utenom det vanlige er et uttrykk jeg uten å nøle tør bruke om denne teaterforestilling. Selve stykket er noe utenom det vanlige bare ved det at forfatteren aldri tidligere har beskjeftiget seg med slikt forfatterskap. Forfatteren forteller selv: «En herlig sommermorgen ved bredden av Lake Tahoe i California satte jeg meg opp i sengen med et sett, fikk fatt i en skriveblokk — og med en bevende følelse betrådte jeg ukjente stier. Men her hvor dyktighet og erfaring manglet, kom inspirasjonen strømmende — rolig, sikkert og så hurtig at min travle blyant og mine fing-

rer nesten ikke holdt følge med ordene. Sent om ettermiddagen var to akter skrevet.» Hastverksproduksjon, vil man kunne innvende, ikke sant? Men forfatteren er ikke for ingenting klassisk filolog — han vet hva litterær og åndelig disiplin og selvdisciplin er. Han vet at et skuespill er et byggverk, og han fusker ikke i detaljene. Han behersker sitt verktøy og han kjenner sitt byggemateriale.

Utenom det vanlige er forestillingen også derved at skuespillerne ikke er skuespillere, ikke amatørskuespillere engang, men ganske alminnelige mennesker som du og jeg. Studenten i stykket spilles av en student, disponenten av en disponent, arbeiderkona av en arbeiderkone. De er ganske enkelt hentet fra det miljø de i stykket skal representere og spiller seg selv på scenen. Ellers hadde man vel ikke kunnet se de unektelig meget gode prestasjoner som disse scenevante skuespillere ytet. Profesjonelle teaterkritikere i alle land — nå senest i Norge — gir dem full honnør. Utenom det vanlige er det også at disse skuespillere hverken krever eller får betaling for sitt spill, men frivillig stiller tid og krefter til disposisjon.

Publikum er også utenom det vanlige. Man får nemlig ikke kjøpt billetter til forestillingene. Billetter blir utdelt gratis, og den fattige blir i like stor grad betenkt som den rike, jeg så flere av hovedstadens kjente forretningsmenn, jeg så minst fire professorer, jeg så redaktøren for en av Stockholms største aviser, som var kommet ens ærend til Drammen for å se denne forestillingen, jeg så også jerndreiere, montører, grovsmeder, og jeg så swingpjatter og pappagutter og velluktspredende fargeglade og bemalte unge damer som var betraktelig mindre høyrøstet etter forestillingens slutt. Alle lag av befolkningen var representert — det gjelder å nå alle, moralsk opprusting trengs overalt. Men selvsagt gjelder det i første rekke å nå de ledende menn — dem som trekker i trådene. Derfor har da også regjering og storting vært innbudt til å se forestillingen, likesom regjeringer og nasjonalforsamlinger i alle andre land hvor «Den glemte faktor» har vært spilt.

Og det står ikke til å nekte at forestillingen gjør et sterkt inntrykk på publikum. I Drammen

(Fortsettes 4. side.)

Den glemte faktor.

(Fortsatt fra 1. side).

begynte forestillingen med at et interskandinavisk blandet kor sang en svensk, en dansk og en norsk sang, hvorpå tre engelske kullgruvearbeidere berettet om det oppsving kullproduksjonen i de engelske gruver tok etter at arbeiderne hadde sett dette stykke. Den samlede kullproduksjon i North Staffordshire på en uke i oktober 1947 var således 10.000 tonn større enn tilsvarende uke året før, hvilket er en stigning på over 8 pst. Om dette sa formannen for gruvearbeidernes forbund i Victoriagruva, Bill Yates: «Denne stigning skyldes den nye ærlighetens og uselvskhetens ånd som er kommet inn siden «Den glemte faktor» kom til Staffordshire».

Etter de tre engelskmenns korte beretninger gikk teppet opp for første akt av dette skuespillet, hvis handling er lagt til en typisk amerikansk industriby, men som er så dypt menneskelig at engelske gruvearbeidere, diplomater og politikere i Sveits, franske industrifolk og finske bønder og arbeidere har gjenkjent seg selv på scenen. Ved premieren i Washington i 1944 sa formannen for innbydelseskomiteen, president Truman (som dengang ennå ikke var blitt president) at «Den glemte faktor» er det mest betydningsfulle skuespill som er skapt under krigen.

Den dramatiske konflikt i skuespillet er like enkel som den er virkningsfull. En hardhendt og kamplysten fabrikkherre med et

tilheng av overklassedegenerert familie blir stilt opp mot en like fanatisk ensidig arbeiderleder. De står i hatefull klassekamp mot hverandre uten sjangse til å komme til noen overenskomst. Men fabrikkherrens sønn, en fullblods overklasseslubbert, har følt en slags vekkelse (som i skuespillet er svakt psykologisk motivert) — og i en sterkt dramatisk tilspisset situasjon kommer det til forlik og samarbeid mellom de to motstandere.

Da skuespillet ble oppført i Kristiansand, skrev Fædrelandsvennens redaktør Johannes Seland en artikkel om det på første side i sin avis, og sa der bl. a.: «Teknisk ferdighet i teatersnekeri er ikke nok til å skape et levende drama. Det må være kjøtt og blod og nerver mellom knoklene. Rammen må fylles av liv, levende og kjempende liv. La det straks være sagt at Thornill kjenner sin samtids medmennesker. Han kjenner det moderne samfunns sosiale problemer, og han kjenner det tyvende århundres menneskes etiske dilemma. Og han legger ikke fingrene imellom. Han kan virke ubarmhjertig avslørende. Vel. Gjennom første og annen akt konstaterer vi at Thornill kan se. Han ser inn i arbeidsgiverens og arbeiderlederens hjem. Søkelyset rettes brutalt inn i alle kroker. Avstumpningsprosessen hos de to hovedantagonister er tegnet med en blanding av intim forståelse og besk boblende humor».

Etter forestillingens slutt trådte en av skuespillerne fram og rettet en takk og hyllest til den mann som i Norge framfor noen annen har ofret tid og krefter på MRA's arbeid for å skape en indre spore til innsats hos alle som arbeider i industrien, for å motvirke arbeidsskift, for å ta kampen opp mot de splittende krefter, for å styrke fagforeningenes solidaritet og skape et sant lederskap, nemlig professor dr. Eiliv Skard, som også har skrevet et par små bøker (av hvilke jeg anmeldte den siste i Fjell-Ljom i vår). Professor Skard kom inn på scenen og ble hjertelig hyllet av publikum og avsluttet teateraftenen med en kort tale, hvorpå skuespillerne inviterte publikum på en kopp kaf-

FJELL-LJOM - RØROS

23. MAI 1949

fe i Harmonien som ligger vegg i vegg med teatret — for at publikum og skuespillere skulle få anledning til å bli kjent med hverandre og utveksle meninger om skuespillet og om det problem eller de problemer det behandler — og en slik invitasjon etter en teaterforestilling er også såvidt jeg kan skjønne litt utenom det vanlige.

JHR.